

Funkce práva, právní řád

VY_32_INOVACE_06_107

Projekt MŠMT	EU peníze středním školám
Název projektu školy	ICT do života školy
Registrační číslo projektu	CZ.1.07/1.5.00/34.0771
Šablona	III/2
Sada	06
Anotace	Funkce práva, právní řád
Klíčová slova	Právo, subjektivní právo, objektivní právo, právní řád, ústava
Předmět	Občanská nauka
Autor, spoluautor	Jiří Černý
Jazyk	Čeština
Druh učebního materiálu	Výklad
Potřebné pomůcky	PC, dataprojektor
Druh interaktivity	Výklad pomocí prezentace
Stupeň a typ vzdělávání	Střední škola
Cílová skupina	2. ročník, žáci 16 – 17 let, Mechanik opravář (obory H)
Speciální vzdělávací potřeby	ne
Zdroje	viz poslední strana nebo SŠST Ústí nad Labem, Čelakovského 5

FUNKCE PRÁVA, PRÁVNÍ ŘÁD

Minule jsme si vysvětlili, co znamená právní stát, začali jsme tedy operovat s pojmem právo. Nemohli bychom tedy dále pokračovat, kdybychom nevěděli přesně, co slovo právo znamená.

PRÁVO

je soubor předpisů, podle kterých se organizuje a řídí život lidské společnosti, jejichž udržování lze vynutit státní mocí. Soupisy práv se nazývají **právní předpisy** a určují, jak se mají členové organizované společnosti chovat. Dělí se dále na jednotlivá odvětví (př. právo ústavní, občanské apod.)..

U práva si ale nevystačíme s jednou obecnou definicí, jelikož právo má dvě základní odlišná hlediska, **subjektivní a objektivní**.

Jako objektivní právo je označováno veškeré právo zabezpečené (resp. vynucované) státem. Zodpovídá tedy otázku quid iuris, "co je po právu", "co je právo" (v objektivním smyslu). Objektivní právo pak subjektivní práva buď přímo umožňuje, subjektivní práva z něj vyplývají, anebo je alespoň nezakazuje. Objektivní právo také zakládá postupy, kterými se subjektivní právo vynucuje, pokud je porušeno, např. podáním žaloby k soudu.

OBJEKTIVNÍ PRÁVO

SUBJEKTIVNÍ PRÁVO

Subjektivní právo označuje právo určitého subjektu na něco. Bývá také označováno jako oprávnění, možnost chovat se určitým způsobem. Subjektivní právo je jinak řečeno zákonem garantovaná míra možného chování.

Důležité věci mají většinou svůj vlastní řád, aby mohly spolehlivě fungovat. Stejně tak právo. A pro jednoduchost se tento řád opravdu nazývá právní řád. Co to je ?

PRÁVNÍ ŘÁD

PRÁVNÍ ŘÁD V UŽŠÍM SMYSLU OZNAČUJE SOUBOR PRÁVNÍCH Norem, KTERÉ PLATÍ V URČITÉ DOBĚ NA URČITÉM ÚZEMÍ, TEDY PLATNÉ PRÁVO. V ŠIRŠÍM SMYSLU DO PRÁVNÍHO ŘÁDU SPADAJÍ I VŠECHNY INDIVIDUÁLNÍ PRÁVNÍ AKTY UPRAVUJÍCÍ PRÁVNÍ VZTAHY NA DANÉM ÚZEMÍ, NAPŘ. ZÁPISY V POZEMKOVÝCH KNIHÁCH, ZÁZNAMY O UZAVŘENÍ MANŽELSTVÍ V MATRIKÁCH, SOUDNÍ ROZSUDKY APOD.

Právní řád je spojen se státem, který jeho právní normy, resp. individuální akty, vydává a vymáhá. Změní-li se na určitém území státní moc, mění se i právní řád. Aby se předešlo právní nejistotě, bývají po takové změně vyhlášovány **recepční zákony**, které stávající právní předpisy prohlásí za (dočasnou nebo trvalou) součást nového právního řádu.

Právní řád je spojen se státem, který jeho právní normy, resp. individuální akty, vydává a vymáhá. Změní-li se na určitém území státní moc, mění se i právní řád. Aby se předešlo právní nejistotě, bývají po takové změně vyhlášovány **recepční zákony**, které stávající právní předpisy prohlásí za (dočasnou nebo trvalou) součást nového právního řádu.

K úplné změně právního řádu („ze dne na den“) na území Československa v moderní historii nikdy nedošlo; nejradikálnější změna nastala po skončení druhé světové války, kdy byla dekretem prezidenta republiky č. 5/1945 Sb. prohlášena za neplatná všechna právní jednání učiněná pod tlakem okupační moci.

K úplné změně právního řádu („ze dne na den“) na území Československa v moderní historii nikdy nedošlo; nejradikálnější změna nastala po skončení druhé světové války, kdy byla dekretem prezidenta republiky č. 5/1945 Sb. prohlášena za neplatná všechna právní jednání učiněná pod tlakem okupační moci.

Listina základních práv a svobod

je součástí ústavního pořádku České republiky. Základní práva a svobody obsažené v Listině v zásadě vyjadřují vztah mezi státem a občanem. Práv a svobod zakotvených v Listině se zpravidla může domáhat každý, jen některá práva a svobody jsou vázané na státní občanství. Obsah Listiny vychází z principů právního státu – ze svrchovanosti práva a zásady možnosti zásahů státní moci do svobod jednotlivce jen na základě a v mezích zákona. **Pro všechna základní práva a svobody platí, že jsou nezadatelná, nezcižitelná, nepromlčitelná a nezrušitelná a že jsou pod ochranou soudní moci.**

Práva občanů jsou jedním z nejdůležitějších faktorů při fungování státu. Během minulých století prošla řadou změn, ovlivňovaly je války, víra a spousty dalších důležitých elementů patřících k lidské společnosti.

Jejich současná podoba vychází především z Listiny základních práv a svobod. Co to je ?

Listina je prvním uceleným ústavním dokumentem, který zakotvil tradiční demokratická práva a svobody. Listina je pramenem ústavního práva a je srovnatelná z hlediska právní síly s ústavními zákony, ačkoliv není jako ústavní zákon v současnosti formálně označena.

Listina vycházela především z Všeobecné deklarace lidských práv z roku 1948, Mezinárodního paktu o občanských a politických právech (1966), Mezinárodního paktu o ekonomických, sociálních a kulturních právech (1966), Evropské konvence o ochraně práv člověka a základních svobodách (1950), Evropské sociální charty, ale také z československé ústavy z roku 1920 a rakouské ústavní úpravy z roku 1867. Listina byla přijata ještě za dob federálního Československa a byla původně nesena ústavním zákonem č. 23/1991 Sb., jenž Listině zajišťoval nadústavní charakter. Při přechodu z federálního do právního řádu České republiky byla Listina od tohoto ústavního zákona oddělena a nově vyhlášena formou zvláštního usnesení Předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., přičemž takový postup Předsednictva ČNR v následujícím období posloužil ke zpochybnění normativní povahy Listiny jako takové.

Současná podoba Listiny základních práv a svobod občana České re-

Listina má 44 článků členěných do šesti hlav.

Úvodem Listiny je tzv. *preambule*.

Preambule Listiny představuje hodnotová východiska, na nichž stojí Česká republika. Jedná se o zásadu respektu k přirozeným právům člověka, respektu k právům občana, uznání svrchovanosti zákona a návaznost na tradice humanismu, demokracie a samosprávy. Preambule také neopomněla zmínit trpké zkušenosti z dob, kdy lidská práva a základní svobody byly potlačovány – období habsburského absolutismu či období

HLAVA DRUHÁ

Hlava druhá stanovuje katalog základních práv a svobod, která jsou v zásadě přímo uplatnitelná. Základní lidská práva a svobody, které vyjadřují místo jednotlivce v občanské společnosti a vytvářejí autonomní prostory pro jeho individuální rozhodování a rozvoj, se ústavodárce pokusil soustředit do čl. 5 až 16 Listiny.

HLAVA

HLAVA TŘETÍ

Hlava třetí – čl. 24 a 25 Listiny – byla do Listiny zapracována s ohledem na existenci národnostních menšin v Československu. Článek 24 obsahuje základní antidiskriminační ustanovení českého ústavního pořádku. Práva dle článku 25 jsou podmíněna státní občanstvím České republiky a prokazatelným pobytem příslušníka národnostní menšiny na území republiky.

Zásady obsažené v úvodních člancích Listiny mají charakter základních ustanovení, která se vztahují na všechna základní práva a svobody zahrnuté do Listiny a jsou východiskem jejich výkladu. Porušení obecných ustanovení Listiny nelze napadát samostatně, je nutné vždy uvést konkrétní porušené právo a svobodu a tomu odpovídající ustanovení Listiny či mezinárodního dokumentu.

HLAVA ČTVRTÁ

Tato skupina práv (čl. 26 – 35) patřila k nejdiskutovanějším při přípravě Listiny, neboť vyžadují plnění ze strany státu. Poprvé se tento druh práv vyskytl ve francouzské ústavě z roku 1793.

Podle ustanovení článku 26 odst. 1 Listiny má každý právo podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost, přičemž dle čl. 26 odst. 2 Listiny podmínky a omezení pro výkon určitých povolání nebo činností může stanovit pouze zákon. Odstavec 3 upravuje právo na zaměstnání. Odstavec 4 umožňuje odchýlnou úpravu pro cizince.

HLAVA PÁTÁ

Právo na soudní a jinou právní ochranu

Kořeny těchto práv jsou především v oblasti anglosaského práva. Základní zásady pro soudní řízení a zakotvující právo na spravedlivý proces lze objevit v dokumentech jako Magna charta libertatum (1215), Habeas Corpus Act (1679) či Bill of Rights (1689). Právo na soudní a jinou právní ochranu tvoří společně s úpravou obsaženou v hlavě čtvrté Ústavy a ustanoveními některých mezinárodních smluv základní složku pojetí právního státu v ústavním řádu.

HLAVA ŠESTÁ

Poslední šestá hlava obsahuje 4 články, které víceméně vymezují některé pojmy či vyjmenovávají vztahy k dalším ustanovením.

Např. článek 42 v odstavci jedna vymezoval, co Listina rozumí pod pojmem občan. Ačkoliv současné znění hovoří o státním občanství České a Slovenské federativní republiky, je nutné ho v současnosti vztahovat ke státním občanům České republiky. Druhý odstavec je všeobecně antidiskriminační ustanovení, které zajišťuje rovnoprávnost práv a svobod tam, kde nejsou vázána na státní občanství. Odstavec třetí pak napříč právním řádem ode dne přijetí Listiny chápe v případě základních práva a svobody občana jako každého člověka, pokud práva a svobody nejsou Listinou vázána na státoobčanský statut jednotlivce.

Co je to právo ?

Říkali jsme si, že právo se dá rozdělit podle určitých hledisek ?
Podle kterých a jak ?

Dokážete vysvětlit pojem právní řád ?

Který document, či listina je
z hlediska práva pro lidskou
společnost důležitá ? Proč ?

Jak je tento document členěn ? Jak se jednotlivé
oddíly jmenují a o čem pojednávají ?

Obrazový materiál je majetkem autora a pochází z jeho vlastního archivu.